

Tarczyński, Tomasz

Sprawozdanie z konferencji "Symboliczne i realne podstawy tożsamości społecznej w średniowieczu", Warszawa, 27-29 stycznia 2011 roku, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

Res Historica 32, 216-219

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Historii Litwy w Wilnie) omówiła metody stosowane w analizie cech indywidualnych pisma w wiekach XV i XVI, a także specyfikę kultury pisarskiej tego czasu. Referat Katarzyny Madejskiej (UMCS) zawierał propozycję badania kancelarii okresu staropolskiego z wykorzystaniem dorobku dyplomatyki, archiwistyki i źródłoznawstwa. Problem metod rekonstrukcji krajobrazu historyczno-politycznego, na przykładzie odtworzenia zasięgu średniowiecznych okręgów kasztelańskich, podjął w swoim wystąpieniu Tomisław Giergiel (UMCS). Natomiast Robert Jop (UMCS) omówił metody badania granic w średniowieczu, podkreślając konieczność poszerzenia badań porównawczych oraz pogłębienia prawnej analizy kształtowania się granic linearnych, a także pełniejsze wykorzystanie ksiąg sądowych. Interdyscyplinarne ujęcie problematyki średniowiecznego dokumentu odpustowego oraz płynące stąd możliwości przedstawił Wiktor Szymborski (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie).

Wystąpienia prezentowane w ostatnim dniu konferencji poświęcone były naukom pomocniczym historii w praktyce nauczania uniwersyteckiego. Referat Alicji Szymczak (Uniwersytet Łódzki) dotyczył dydaktyki nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Łódzkim. Henryk Wąsowicz (KUL) przybliżył w swoim wystąpieniu przeszłość i stan obecny nauk pomocniczych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Piotr Rabiej (Uniwersytet Jagielloński) zaprezentował formy sprawdzania wiedzy z zakresu nauk pomocniczych historii opracowane i wykorzystywane w kształceniu studen-

tów Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz szanse i trudności, jakie rodzą w tej dziedzinie nowe media. Sposoby wdrażania studentów historii do studium geografii historycznej przez samodzielne opracowywanie zagadnień dotyczących historii lokalnej przedstawiła Anna Kołodziejczyk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Krzysztof Łożyński (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) mówił natomiast o sposobach wykorzystania w różnych formach pracy ze studentami, takich jak zajęcia i prace dyplomowe, bogatego materiału, który przynoszą kolejne publikowane tomy *Metryki Litewskiej*. Tomasz Pietras przedstawił sposoby wykorzystania komputera i sieci Internet w zajęciach uniwersyteckich, wymianie informacji ze studentami oraz prezentacji historii i dorobku Zakładu Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Zademonstrował też narzędzia pozwalające studentom za pomocą komputera radzić sobie z problemami z zakresu metrologii.

W dyskusjach prowadzonych podczas obrad konferencji i w jej kuluarach wielokrotnie powracał wątek kształtu nowej serii podręczników do nauk pomocniczych historii, a także działań, za pomocą których można byłoby upowszechnić zdobycze nauk pomocniczych historii i wyrastającą z ich znajomości kulturę warsztatu naukowego. Często mówiono też o potrzebie większej integracji środowiska.

Ewa Zielińska
Lublin

Sprawozdanie z konferencji „Symboliczne i realne podstawy tożsamości społecznej w średniowieczu”, Warszawa, 27–29 stycznia 2011 roku

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

Rok 2011 dla naukowego świata historyków rozpoczął się mocnym konferencyjnym akcentem. W dniach 27–29 stycznia w mieszczącym się przy rynku warszawskiego Starego Miasta Instytucie Historii Polskiej Akademii

Nauk odbyła się międzynarodowa konferencja „Symboliczne i realne podstawy tożsamości społecznej w średniowieczu”. Ramy problemowe zostały zakrojone przez organizatorów bardzo szeroko. Jak pisze we słowie wstępnym

do programu konferencji prof. dr hab. Sławomir Gawlas, zainteresowanie mediewistów tematyką tożsamości zarówno indywidualnej, jak i zbiorowej otwiera nowe, szerokie perspektywy poznawcze, wśród których istotne miejsce zajmują badania nad pamięcią o wydarzeniach, nad narracjami – nośnikami społecznej *memoriae* – oraz nad miejscami pamięci rozumianymi na różne sposoby.

Po otwarciu konferencji krótkimi przemówieniami organizatorów, z prof. Sławomirem Gawlasem na czele, przystąpiono do wygłaszania referatów. Ze względu na liczbę odczytanych wystąpień (w sumie w konferencji udział wzięło 30 referentów), a także na zwięzłość sprawozdawczej formy ograniczyć się do zwrócenia uwagi jedynie na niektóre z nich.

Otwierający konferencję referat został wygłoszony, paradoksalnie, nie przez mediewistę. W swoim wystąpieniu *Pamięć i tożsamość zbiorowa – aktualne dyskusje w badaniach nauk społecznych* dr Zofia Wóycicka, na co dzień zajmująca się zagadnieniami historii współczesnej, przede wszystkim z okresu II wojny światowej, dokonała skrótego przeglądu najnowszych trendów w badaniach humanistycznych nad problematyką tożsamości indywidualnej i zbiorowej. Wymieniając nazwiska najbardziej znanych naukowców zajmujących się badaniami nad tą tematyką, nie pominęła m.in. twórcy pojęcia „pamięć społeczna” – Maurice’a Halbwachsa, egiptologa Jana Assmanna czy też Pierre’a Nora, zajmującego się ideą miejsc pamięci.

Duże zainteresowanie wzbudził referat dr Ewy Wólkiewicz, także wykraczający swą tematyką poza chronologiczny zakres wieków średnich, w którym, jak w trakcie późniejszej dyskusji wyraził się prof. dr hab. Tomasz Jurek, dr Wólkiewicz „odkryła nowy rodzaj źródeł”. W referacie *Historia w galce. Polityka pamięci we wczesnonowożytnych miastach śląskich*, dr Wólkiewicz zajęła się analizą tradycji wkładania dokumentów oraz innych przedmiotów do metalowych gałek umieszczanych na iglicach kościołów i niektórych budynków miejskich na Śląsku. Wśród tez autorki poczesne miejsce zajmowało założenie, że instalacja zawierającej różnorakie przedmioty gałki na szczycie ukoń-

zonego budynku była finalnym aktem budowy i zwykle miała charakter publicznego spektaklu odbywającego się w scenerii wczesnonowożytnego miasta.

Wymieniając interesujące referaty drugiego dnia spotkania w IH PAN, należy rozpocząć od wystąpienia dr. Krzysztofa Skwierczyńskiego *Trzecia pleć? Tożsamość kleru pełnego średniowiecza*. Autor, wskazawszy w pierwszej części referatu najważniejsze prace dotyczące interesującego go problemu, skupił się na analizie pozycji, którą w umysłowości ludzi pełnego średniowiecza zajmowali zakonnicy zakonu św. Benedykta. Zaznaczyć trzeba, że chodziło o pozycję, by odwołać się do terminu angielskiego, *genderow* – to jest cech i funkcji kulturowych przypisywanych danej płci. Jak wynikało z wystąpienia dr. Skwierczyńskiego, pomimo to, że mnisi, wstępując do zakonu, wyrzekali się przemocy i współżycia seksualnego, oraz pomimo faktu, że ideałem do którego dążyli, było stanie się aniołem za życia, a więc istotą duchową płci niemającej, ich działania opisywane były terminami przynależnymi płci męskiej (by wymienić tylko jeden, najprostszy przykład: walczyli pod przywództwem opata – swojego duchowego ojca – z siłami piekielnymi). Zamykając swoje wystąpienie, dr Skwierczyński wyraził nadzieję, że tematyka płci męskiej zostanie sfłaczona w pole, zdecydowanie dotychczas włączonych, badań z rodzaju *gender studies*.

Wśród pytań skierowanych do referenta, które pojawiły się w trakcie późniejszej dyskusji, padło również i to, czy benedyktyni przyjeżdżali do swojego grona kobietę. Referent stwierdził, że prawdopodobnie tak, ponieważ, jak już zostało powiedziane, ideałem mnicha był anioł – byt umykający płciowości; podkreślił jednak w swojej odpowiedzi, że zakonnicy mieli świadomość, iż ideału tego nie osiągnęli.

Bardzo zajmujące było wystąpienie dr. Marcina Pauka *Podstawy tożsamości wspólnoty klasztornej w narracjach fundacyjnych XI–XIII w.*, w którym autor przyjrzał się bliżej przypadkowi, skądinąd bardzo znanego, klasztoru Reichenau. Jak zauważył na samym wstępie swojego wystąpienia, badacze zaniebdywali dotychczas tematykę klasztorów po-

wstałych, tak jak miało to miejsce w przypadku Reichenau, z fundacji biskupiej. Wyznaczywszy w ten sposób zakres swoich zainteresowań, autor starał się udzielić odpowiedzi na pytania: co zrobić z tą kategorią klasztorów w kontekście funkcjonowania tradycji historycznej i roli fundatora w tej tradycji? Czym różniła się tradycja klasztorów biskupich od klasztorów arystokratycznych i monarszych? Jak związki z biskupami, zarówno z fundatorem, jak i jego następcami na diecezji, przekładały się na świadomość historyczną i jak wpływały na pulę pamięci historycznej konwentu?

Mocno uwagę słuchaczy przyciągnął swoim wystąpieniem prof. Jacek Banaszkiwicz. W ekspresyjnie wygłoszonym referacie *Król Lotar w Akwizgranie czerwca 978 i w Compiègne na Zielone Świątki 979* z właściwą sobie energią i swadą prof. Banaszkiwicz przytoczył wypowiedzi historyków francuskich i niemieckich zajmujących się działaniami jednego z ostatnich Karolingów, by później przejść do analizy fragmentów tekstów opisujących wymienione w temacie wystąpienia wydarzenia. Wśród podejmowanych przez referenta problemów znalazła się wzmianka o słynnym, a bardzo różnie interpretowanym, odwróceniu przez wojska króla Lotara orła na szczycie akwizgrańskiej siedziby Ottona II, wzmiankowanym przez Richera z Reims, czy też problem tzw. uczyły rozrachunku, któremu mówca poświęcił całość oddzielnego artykułu w księdze pamiątkowej prof. Henryka Samsonowicza.

Wśród referentów nie zabrakło również młodych badaczy. Mgr Robert Kasperski przedstawił swoje rozważania na temat *Władza Teodoryka Wielkiego nad Gotami. Problem tworzenia wspólnoty*, opierając wywód przede wszystkim na teście *Historii Gotów* Jordanesa. Wypada zaznaczyć, że referent dla lepszego oświetlenia tematu odwołał się także do tekstów późnośredniowiecznych, odległych Italii VI w., wskazując na dokumenty powstałe w trakcie szkockich prób zdobycia Irlandii w początkach XIV stulecia.

Trzeci dzień, po niewielkiej zmianie w kolejności odczytów, rozpoczął się od wystąpień dr. Pawła Dereckiego *Granica anglo-walijska*

(1066–1283) i dr. hab. Andrzeja Pleszczyńskiego *Gall Anonim o relacji Polski i Mnich Szawski Czech do Niemiec/Cesarstwa Rzymskiego*. Jak zwrócił uwagę dr hab. Andrzej Pleszczyński, kwestie związane z tematyką relacji Polska–Niemcy/Cesarstwo Rzymskie były już wiele razy poruszane zarówno przez badaczy polskich, jak i niemieckich, jednak niejednokrotnie zbyt duży wpływ na treści i wnioski analiz historyków po obu stronach Odry miały narodowe resentymenty lub problematykę tę ujmowano jedynie przyczynkarsko. W dalszej części wystąpienia dr hab. Pleszczyński, wskazawszy na korzyści płynące z porównawczego zestawienia wymienionych w tytule referatu źródeł, dokonał analizy wzmianek dotyczących relacji sąsiedzkich. Jak wynikało z jej treści, w tekście kroniki Galla Anonima pojęcie „Teutoni” występuje jedynie w kontekście neutralnym, jako zaś określenie negatywne polski dziejopisarz stosował termin *furor Alemanorum*. Zwłaszcza ostatnia uwaga zasługuje na podkreślenie ze względu na jej wagę w szeroko dyskutowanym w polskiej historiografii problemie pochodzenia kronikarza, wskazuje bowiem jednoznacznie na jego francuskie pochodzenie.

Szeroko dyskutowano również wystąpienie dr. hab. Pawła Żmudzkiego *Polanie, jako nazwa znacząca kulturowo. Jak powstały określenia wczesnośredniowiecznych wspólnot*. W pierwszej części wystąpienia referent, barwnie i z polemicznym zacięciem, przedstawił poglądy niemieckiego mediewisty prof. Johanna Frieda i polskiego badacza prof. Przemysława Urbańczyka. Obaj naukowcy, mimo dzielących ich różnic, opowiadają się za jednorazowym aktem powstania i nadania nazwy „Polonia”, przy czym prof. Urbańczyk wskazuje nawet na konkretną osobę, która miałaby być odpowiedzialna za jej ukucie. Referent, dyskutując z tymi poglądami, wskazuje kulturowe znaczenie słowa „pole” jako obszaru oznaczającego centrum cywilizowanej wspólnoty. Wskazuje również na fakt, że nazwa tak scharakteryzowana nie może być tworem narzuconym z zewnątrz bądź sztucznie wytworzonym, lecz musi powstać wewnątrz określającej się nią wspólnoty.

Spotkanie w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk można nazwać swego rodzaju emocjonującym intelektualnym maratonem. Szeroki zakres podejmowanych tematów, mnogość opinii i przyjmowanych przez badaczy metodycznych i metodologicznych założeń spowodowała, że słuchacze konferencji, wśród których nie brakowało licznej grupy młodych

adeptów mediewistyki, mogli zapoznać się z niezwykle szerokim spektrum badań i opinii. Zamykając sprawozdanie, dodać trzeba, że treści wygłoszonych referatów zostaną opublikowane w pokonferencyjnym tomie.

Tomasz Tarczyński
Lublin

Sprawozdanie z konferencji „Aksjologiczne aspekty dyskursu humanistycznego”, Chełm, 17–19 czerwca 2011 roku

W dniach 17–19 czerwca 2011 r. Instytut Nauk Humanistycznych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie zorganizował interdyscyplinarną, międzynarodową konferencję „Aksjologiczne aspekty dyskursu humanistycznego”. Nad jej organizacją oraz przebiegiem sprawowali opiekę pracownicy naukowcy Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie – prof. dr hab. Małgorzata Karwatowska, dr Adam Siwiec oraz dr Dominika Staszczuk, a także sekretarz konferencji – mgr Beata Jarosz.

Celem konferencji, o czym informuje już jej tytuł, była szeroko rozumiana problematyka związana z wartościami i wartościowaniem. Na trzydniowy cykl obrad zaproszeni zostali językoznawcy, historycy, filozofowie, kulturoznawcy oraz dydaktycy reprezentujący najważniejsze ośrodki naukowe w Polsce (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Śląski, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Polską Akademię Nauk, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Białostocki, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) i za granicą (Uniwersytet w Debreczynie, Katolicki Uniwersytet w Ružomberku na Słowacji, Narodowy Uniwersytet Go-

spodarki Wodnej i Wykorzystywania Zasobów Naturalnych w Równem na Ukrainie).

Pierwszy dzień konferencji rozpoczął się uroczystym powitaniem uczestników przez głównych organizatorów – prof. dr hab. Małgorzatę Karwatowską oraz dr. Adama Siwca. Wyrazili oni swoją radość z faktu, że tak wielu badaczy zechciało wziąć udział w tym przedsięwzięciu oraz nadzieję, że symposium, zorganizowane dzięki gościnności i wsparciu rektora PWSZ prof. dr hab. Józefa Zająca, zaowocuje wieloma przemyśleniami, stając się przyczynkiem do podejmowania kolejnych badań w obrębie problematyki aksjologicznej.

Po oficjalnym otwarciu konferencji odbyły się obrady plenarne, które otworzył prof. dr hab. Tadeusz Szkołut (UMCS), wygłaszając tekst: *Aksjologiczny wymiar dyskursu na temat kondycji kultury współczesnej*. Następnie, w ramach prowadzonego przez prof. dr hab. Halinę Wiśniewską (UMCS) oraz dr. Henryka Kowalskiego (UMCS, PWSZ Chełm) panelu, referaty wygłosili: prof. dr hab. Barbara Myrdzik (UMCS) – *Tradycja jako wartość w wybranych dyskursach humanistycznych* oraz prof. dr hab. Ireneusz Bobrowski (UJ) – *O odmiennych dyskursach lingwistycznych i ich współistnieniu*. Druga część obrad, której przewodniczyli prof. dr hab. Maria Wojtak (UMCS) oraz prof. dr hab. Andrzej Sieradzki (UAM), rozpoczęła się wystąpieniem prof. dr hab. Bogdana Walczaka (UAM), zatytułowanym *Aksjologia a języko-*